

GOÜ Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Sistemi Hakkındaki Bilgi Durumu ve Düşüncelerinin Araştırılması

Tubanur ÇAKIR¹ Nuray KIZILASLAN^{1*} Cevdet HANEDAR¹
Tayfur ÜNAL¹ Halil KIZILASLAN¹

¹Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tokat
*e-mail: nuray.kizilaslan@gop.edu.tr

Alındığı tarih (Received): 26.01.2016

Kabul tarihi (Accepted): 22.06.2016

Online Baskı tarihi (Printed Online): 17.08.2016

Yazılı baskı tarihi (Printed): 26.09.2016

Öz: Türkiye’de birçok sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisiyle yeniliklerin benimsenme süreci zaman alabilmektedir. Bu süreci kontrollü ve daha fonksiyonel hale getirmek amacıyla tarımsal danışmanlık faaliyetlerine ağırlık verilmiştir. GOÜ Ziraat Fakültesi öğrencileri ve lisansüstü öğrencilerin tarımsal danışmanlık sistemine ilişkin bilgi durumu ve tarımsal danışmanlığın geleceğine yönelik beklentileri ortaya konularak tarımsal yayım eğitim programına ilişkin önerilere yer verilmiştir. Araştırmanın popülasyonu olarak GOÜ Ziraat Fakültesi’nde ve GOÜ Fen Bilimleri Enstitüsü’nde tarım bilimlerde lisansüstü eğitim gören öğrenci sayıları dikkate alınmıştır. Küme (salkım) örnekleme yöntemi belirlenmiş olup, lisans öğrencilerinde örnek hacmi 256 lisansüstünde ise 81 öğrenci ile anket uygulaması yapılmıştır. Elde edilen veriler yardımıyla, çapraz tablolar oluşturulmuş ve Chi-Kare analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, ziraat fakültesi öğrencilerinin %54.30’u yayımın geleceği hakkında endişeli, %45.70’i de tarımsal danışmanlığın iyi yönde ilerleyeceği görüşündedirler. Bu duruma göre, geleceğin yayımcıları olarak düşünülebilecek kitlenin yayım sisteminin geleceği hakkında bir görüş birliğinin olmadığı ve ağırlıklı olarak tarımsal yayım sisteminin geleceğinden endişe ettikleri söylenebilir. Ziraat fakültesi öğrencilerinin tarımsal yayımdan sorumlu kurum ve kuruluşu bilme durumları incelendiğinde %72.40’ı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını sorumlu kuruluş olarak göstermişlerdir. Ziraat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin %27.60’ının halen tarımsal yayımdan sorumlu kuruluşu bilmiyor oluşu yayım hizmetlerinin yeterince etkin olarak öğretilmediği sonucunu çıkarılabilir. Bu duruma neden olarak tarımsal yayım dersinin ziraat fakültesinin tüm bölümlerinde okutulmuyor olması gösterilebilir. Bu bağlamda tarımsal yayım dersinin ziraat fakültelerinin tüm bölümlerinde etkin bir şekilde okutulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Tarım Danışmanı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tarımsal Yayım, Tarımsal Danışmanlık, Tokat

An Investigation on Gaziosmanpaşa University Agricultural Faculty Students’ Information and Thoughts About Advisory System in Agricultural Extension

Abstract: In Turkey can take some time innovation adoption process that under the influence of many social, economic and cultural factors. Agricultural advisory activities was given to emphasis in order to control this process and make it more functional.

Agricultural consultation activities have been the focus of attention in recent years as an alternative to raise producer awareness. This study tried to reveal GOÜ Agricultural Engineering Faculty students and post-graduate students’ information about agricultural advisory system and their expectations about the future of agricultural consultation. It also handled some recommendations about agricultural extension training program. As for the population of the research, the study took the number of students at GOÜ Agricultural Faculty and GOÜ Institute of Natural Sciences, Agricultural Sciences Department into consideration. The cluster sampling method was used to determine the study group. A questionnaire was administered to 256 undergraduate and 81 graduate students. Chi-square analysis was applied to the data and cross tables were created. It was determined that 54.30 % of Agricultural Engineering students were worried about the future of extension. On the other hand, 45.70 % of the students were of the opinion that agricultural consultation would progress positively. This suggests that the

population considered to be the extension authorities of the future did not have a consensus about the future of extension and they were worried about mainly the future of extension system. When examined whether agricultural faculty students knew the institution responsible for agricultural extension, 72.40 % stated that the Ministry of Food, Agriculture and Livestock was responsible for it. 27.60 % of the students studying agricultural engineering did not know the institution responsible for agricultural extension and this suggests that extension services could not be taught adequately. This can be thought to stem from the fact that the agricultural extension course is not taught in all departments of agricultural faculty. In this context, it can be recommended that agricultural extension course should be taught effectively in all departments of agricultural faculties.

Keywords: Agricultural Advisor, Gaziosmanpaşa University, Agricultural Extension, Agricultural Consultation, Tokat.

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda tarım sektörü bugün ekonominin önemli bir sektörü olma özelliğini korumaktadır. Hatta bu ülkeler için yapılan bazı değerlendirmelerde, bunların ekonomilerinin gelişebilmesinin önemli ölçüde tarım sektörünün gelişmesine bağlı olduğu belirtilmektedir. Tarımsal kalkınmada yeni tarım tekniklerinin doğru kullanımının sağlanarak, kaynakların etkin kullanılarak ve yaygınlaştırılarak tarımsal üretimin artırılmasında yayım önemli bir etkidir. Buna göre yayım üretim faktörü olarak insan kaynağının gelişim sürecini organize ederek, yeni teknolojilerin etkin kullanımında çok önemli bir rol oynamaktadır. (Özçatalbaş 2009). Tarımsal üretime konu olan üreticiler, üretimin çeşitli safhalarında yeni bilgilere gereksinim duymaktadırlar.

Tarımsal yayımın amacı, çiftçilere verimliliklerini artırarak yaşam standartlarını yükseltebilmeleri için bilgi temin etmek ve beceri kazandırmaktır. Kısaca kırsal nüfusun yaşam standartlarını yükseltmektir (Derman 2010). Tarımsal yayım amaçlarının gerçekleşebilmesi için, yayım çalışmalarının önceden hazırlanan belirli aşamalara göre, belirli bir düzen içerisinde gerçekleştirilmesi gerekir (Saltan ve ark. 2009). Bu doğrultuda tarımsal yayım çalışma sürecine daha etkin işlemesi için tarım danışmanları da dahil olmuştur.

Bütün dünya ülkelerinin kalkınmada öncelikli yerleri kırsal alanlardır ve bu alanlarda kalkınma sağlamak ana hedefleridir. Kırsal alanda kalkınma sağlamak için kullanılan esas ve en önemli araç eğitici programlardır. Esas anlamıyla bir eğitim metodu olan tarımsal yayım, çiftçileri dış dünyaya bağlayan bir köprü rolünü oynamaktadır (Artık 2012).

Dünya genelinde yayım faaliyetlerinin ulusal düzeyde organizasyonu dikkate alındığında, yayım faaliyetlerinin ve programlarının farklı yasal statüdeki değişik kurumlar tarafından yürütülmekte olduğu görülür. Tarımsal yayım dünyada genellikle Tarım veya Kırsal Kalkınma Bakanlıkları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca üniversiteler ve devlete bağlı olmayan kuruluşlarda (NGO) yayım da rol almaktadırlar (Özçatalbaş ve ark. 2010).

Ülkelere göre tarımsal yayım sistemi incelendiğinde tarımsal yayım faaliyetlerinin farklı kurumlar tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Dünya üzerinde uygulanan yayım yaklaşımları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demiryürek, 2015);

- Üniversitelere Dayalı Tarımsal Yayım Yaklaşımı (Land Grant University Extension model or College Extension System)
- Tarım Bakanlığına Dayalı Yayım Yaklaşımı (Geleneksel veya Kamu Yayım Yaklaşımı) (Public or Conventional Extension Approach)
- Eğitim ve Ziyaret Sistemi (Training and Visit System Approach)
- Teknoloji Transfer Yaklaşımı (Technology Transfer Approach)
- Önce (ve Sonran) Çiftçi Yaklaşımı (Farmer First and the Last)
- Tek Tarımsal-Ürün Merkezli Yayım Yaklaşımı (Single Crop- Commodity Approach)
- Tarımsal veya Entegre Kırsal Kalkınma Projeleri Yaklaşımı (Agricultural Development or Integrated Rural Development Project)

- Çiftlik Sistemleri Araştırması ve Kalkınma Yayım Yaklaşımı (Farming system Research and Development)
- Özel Kuruluşlara Dayalı Tarımsal Yayım Yaklaşımı (Private Companies)
- Sivil Toplum Örgütlerine Dayalı Tarımsal Yayım Yaklaşımı (Non Governmental Organization)
- Önder Çiftçi Yayım Yaklaşımı (Progressive Farmer)
- Çiftçi Kuruluşlarına Dayalı Yayım Yaklaşımı (Farmers Organization Approach)
- Çiftçi Eğitim Merkezlerine Dayalı Yayım Yaklaşımı (Farmer Training Centres)
- Çiftçi Tarla Okulları Yayım Yaklaşımı (Farmer Field Schools)
- Çiftçi ile Çiftçi Yayım Yaklaşımı (Farmer to Farmer Extension)
- Katılımcı Öğrenme ve Eylem (Participatory Learning and Action)
- Katılımcı Yayım (Participatory Extension Approach)
- Sürdürülebilirliğin Öğrenilmesi (Learning for Sustainability).

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde tarımsal yayım çalışmalarında Ziraat Odaları, Üretici Birlikleri ve özel tarımsal danışmanlık birimleri çok önemli rol ve işlevlere sahiptir (Keskin 2011).

Türkiye’de ise yayım faaliyetleri Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Yürütülen faaliyetlerin eksik yönlerinin giderilmesi ve yayım faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla bugüne kadar birçok farklı yayım stratejisi uygulanmıştır.

Başarılı bir yayım hizmeti için yayım teşkilâtının yeterli teknik bilgiye ve elemana sahip olması gerekir. Bu teşkilât, kırsal alandaki halkın eğitimine kendini geliştirmiş, konularını (hem teorik yanını hem de uygulamasını) çok iyi bilen uzman personelden oluşmalıdır (Cinemre ve Demiryürek 2005). Türkiye’de uzun yıllar boyunca büyük ölçüde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülmüş olan tarımsal danışmanlık hizmetleri, son yıllarda

yoğun bir şekilde özel tarım danışmanlarınca da yapılmaya başlanmış ve gelinen noktada, tarımsal danışmanlık hizmetleri sunmada kamudan özele doğru bir geçiş süreci belirmiştir (Ateş ve Sayın 2008).

Türkiye’de tarımsal yayım çalışmaları tarımsal yayım ve uygulamalı araştırma projesi (TYUAP) ile başlamış daha sonra köy merkezli tarımsal üretime destek projesiyle devam etmiştir. Bu proje 31.12.2006 tarihi itibarıyla sonlandırılmış ve buradan elde edilen tecrübelerden de faydalanılarak 01.01.2007 tarihinde Tarımsal Yayım Geliştirme Projesi (TAR-GEL) uygulamaya konmuştur. TAR-GEL projesi devam etmekteyken 8 Eylül 2006 tarihinde “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlemesine Dair Yönetmelik” yürürlüğe konulmuş ve bu yönetmelik çerçevesinde tarım danışmanı sertifikası almak isteyen ziraat mühendisleri 15 günlük eğitime tabi tutularak sertifikalandırılmıştır. 2010 yılında çıkarılan yeni yönetmelikle birlikte eğitimler iptal edilmiş sertifika almak isteyenler bakanlık tarafından açılan sınava girerek sertifikalarını almaya başlamışlardır. Son yıllarda yapılan bu çalışmalar ve çıkarılan yönetmeliklerle kamu yayımı özelleştirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye’de kamu ağırlıklı olarak yapılmakta olan tarımsal yayım çalışmaları son yıllarda özel sektöre de açılmış üreticilerin bilgiye olan gereksinimlerinin karşılanması noktasında yeterli sayıda yayım elemanının bulunmaması bu durumu zaruri kılmıştır. Köylerde çalıştırılmak üzere istihdam edilen kamu yayımcılarının altyapı yetersizliklerinden dolayı köylere ulaşmada zorluk çekmeleri de yayım faaliyetlerinin özelleştirilmesinde etkili olan bir diğer unsurdur. Bu yönde yürütülecek olan yayım faaliyetleri için bir altyapının oluşturulmamış olması da ayrıca eleştirilmesi gereken bir noktadır. Bu durum ilk yıllarda başarının sağlanmasında önemli bir engel oluşturmuştur.

Bu çalışmada ziraat fakültesi öğrencilerinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri hakkındaki bilgi düzeylerinin araştırılmasıyla tarımsal yayıma olan ilgilerinin ne ölçüde olduğu ve kendilerini bu sisteme ne derece yakın

hissettiklerinin belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca katılımcıların düşüncelerinden yola çıkarak mevcut tarımsal yayım sisteminin geliştirilmesine ve etkinliğinin artırılmasına katkıda bulunabilecek bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencileri ve Fen Bilimleri Enstitüsünde tarım bilimlerinde lisansüstü eğitim gören öğrencilerle yapılan anket verileri oluşturmaktadır. Araştırma evrenini Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesinde ve Fen Bilimleri Enstitüsünde lisansüstü eğitimine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Ana popülasyon Ziraat Fakültesi Lisans öğrenci sayısı 949, Fen Bilimleri Yüksek Lisans ve Doktora öğrenci sayısı 922'dir (GOÜ, 2013). Örnek hacmi tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Tesadüfi olarak Lisans öğrencileri 256, Lisansüstü öğrencileri ise 81 öğrenci olarak tespit edilmiş bu sayı toplam öğrenci sayısının %36'sını oluşturmuştur. Örnek hacminin her

bölümden orantılı olarak görüşülmesi gözönünde bulundurularak küme (salkım) örneklemeden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirmeye alınarak tablolar hazırlanmış, yüzde hesaplarına ver verilmiştir. Bazı çapraz tablolar oluşturularak Khi-Kare testi uygulanmıştır. Ayrıca Khi-kare testinde gruplar arasında anlamlı farklılık bulunan değişkenlerin bağımlılık katsayısı (Contingenz katsayısı) hesaplanarak aralarındaki ilişkinin derecesi belirlenmiştir.

3. Araştırma Bulguları

Tablo 1'de bireylerin cinsiyetleri, medeni durumları, yayımın geleceği hakkındaki düşünceleri, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının yayım faaliyetleri hakkındaki düşünceleri, danışman ücretlerinin yeterliliği ve kamuda çalışan yayım personelinin yeterliliği konusundaki düşünceleri yüzde olarak ifade edilmiştir.

Tablo 1. Ziraat Fakültesi öğrencilerinin bazı özellikleri ve mevcut sistem hakkındaki görüşleri
Table 1. Some features of students the Faculty of Agriculture and views on the current system

Cinsiyet		Sayı	%	Medeni Durum		Sayı	%
	Erkek		204		60.53	Evli	21
Kadın		133	39.47	Bekar	316	93.77	
Yayımın geleceği hakkındaki düşünceler		Sayı	%	GTHB'nin yayım faaliyetleri hakkında düşünceler		Sayı	%
	Endişeliyim	183	54.30		Yeterli	27	8.01
İyi olacak	154	45.70	Yetersiz	310	91.99		
Danışman ücretlerinin yeterliliği düşüncesi		Sayı	%	Kamuda çalışan yayım personelinin yeterli olma durumu		Sayı	%
	Yeterli	25	7.42		Yeterli	20	5.93
Yetersiz	312	92.58	Yetersiz	317	94.07		

Ankete katılan bireylerin % 60.53'ünü erkekler %39.47'sini kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların %6.23'ü evli ve % 93.77'si bekar. Ziraat fakültesi öğrencilerinin %54.30'u yayımın geleceği hakkında endişeli olduklarını belirtmiş %45.70'i gelecekte sistemin iyi olacağını savunmuşlardır. Bu durum geleceğin yayımcıları olarak düşünülebilecek kitlenin yayım sisteminin geleceği hakkında bir farklı görüşlerin olduğu ancak genel olarak tarımsal yayım sisteminin geleceğinden endişe ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının yürütmüş olduğu yayım faaliyetlerinin yetersiz olduğunu düşünenlerin oranıysa %91.99'dur. Bu noktada bakanlıkça

yürütülen faaliyetlerin etkinliğinin artırılması ve bu anlamda yapılan çalışmalara ağırlık verilmesi tavsiye edilebilir.

Bireylerin % 92.58'i danışman ücretlerinin yetersiz olduğunu ve %94.07'si kamuda çalışan personel sayısının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Buradan hareketle personel sayısı ve ücretler olarak yetersiz olduğu düşünülen durumun değerlendirilmesi yapılarak istihdam ve ücret politikalarında iyileştirme çalışmaları yapılabilir. Tablo 2' de ziraat fakültesi öğrencilerinin tarımsal yayımdan sorumlu kurum ve kuruluşu bilme durumları gösterilmiştir.

Tablo 2. Tarımsal yayımdan sorumlu kurum ve kuruluşu bilme durumları

Table 2. Know situations responsible institutions and organizations from agricultural extension

	Sayı	Yüzde
GTHB	244	72.40
Ziraat Odaları	10	2.97
Uluslar Arası Eğitim Merkezi Müdürlüğü	1	0.30
Sivil Toplum Kuruluşları	3	0.89
Danışmanlık Şirketleri	11	3.26
TAR-GEL	3	0.89
Eğitim Yayım Ve Yayım Dairesi Başkanlığı	16	4.75
Tarım Koop.	2	0.59
UTEM	13	3.86
Bilmiyorum	34	10.09

Ziraat fakültesi öğrencilerinin tarımsal yayımdan sorumlu kurum kuruluşlar sorulduğunda %72.40' ı doğru cevap olan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını sorumlu kuruluş olarak göstermişlerdir. Bireylerin %10.09' u doğrudan sorumlu kuruluşu bilmediklerini belirtmiş %17.51'i ise yanlış cevaplar vermiştir. Ziraat fakültesinde eğitim görmekte olan öğrencilerin %27.60'ının halen tarımsal yayımdan sorumlu kuruluşu bilmiyor oluşu yayım hizmetlerinin yeterince etkin olarak öğretilmediği şeklinde yorumlanabilir. Bu duruma neden olarak tarımsal yayım dersinin ziraat fakültesinin tüm bölümlerinde okutulmuyor olması gösterilebilir. Bu bağlamda tarımsal yayım

dersinin ziraat fakültesinin tüm bölümlerinde etkin bir şekilde okutulması önerilebilir. Tablo 3'te tarımsal danışmanlık ofisi açarak tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin dağılımı gösterilmiştir.

Ankete katılanların tarımsal danışmanlık ofisi açma düşünceleri ve tarım danışmanı olarak çalışma düşünceleri karşılaştırıldığında katılımcıların %71.50'sinin danışmanlık ofisi açmayı düşünmediği ayrıca tarım danışmanı olarak çalışmayı düşündükleri görülmüş. Danışmanlık ofisi açmayı düşünenlerinse yalnızca %11,00'inin tarım danışmanı olarak çalışmayı düşündüğü tespit edilmiştir.

Tablo 3. Tarımsal danışmanlık ofisi açarak tarım danışmanı olarak çalışma düşünceleri
Table 3. Ideas work as an agricultural adviser agricultural advisory office opening

Tarımsal Danışmanlık Ofisi Açma Düşüncesi	Tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi				Toplam	
	Evet		Hayır		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Evet	10	11.00	81	89.00	91	100
Hayır	176	71.50	70	28.5	246	100
Toplam	186	55.2	151	44.8	337	100
$X^2=98.498$		SD=1	P-Value=0.000		CC=0.47	

Bu durum tarım danışmanı olarak çalışmak isteyenlerin kendi ofislerini açmak yerine mevcut danışmanlık ofislerinde çalışmayı tercih edecekleri şeklinde yorumlanabilir. Kendi ofisini açmayı düşünenler ise danışmanlık yapmak yerine danışman istihdam ederek kazanç elde etme yoluna gidecekleri tahmini yapılabilir.

Yapılan Khi-Kare testine göre ziraat fakültesi öğrencilerinin tarımsal danışmanlık ofisi açma düşünceleriyle tarım danışmanı olarak çalışma düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tablo 4'te tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin ziraat fakültesi seçiminde etkisi gösterilmiştir.

Tablo 4. Tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin ziraat fakültesi seçiminde etkisi
Table 4. The impact of thoughts working as an agricultural consultant in the selection of the Faculty of Agriculture

Tarım Danışmanı Olarak Çalışma Düşüncesinin Ziraat Fakültesi Seçiminde Etkili Olma Durumu	Tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi				Toplam	
	Hayır		Evet		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Hayır	89	33.80	174	66.20	263	100
Evet	2	2.70	72	97.30	74	100
Toplam	91	27.00	246	73.00	337	100
$X^2=28.406$		SD=1	P-Value=0.000		CC=0.27	

Ankete katılan bireylerin tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin ziraat fakültesi seçiminde etkili olma durumu ile tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi arasındaki ilişkiye bakıldığında ziraat fakültesini seçmelerinde tarım danışmanı olarak çalışma fikrinin etkili olduğu bireylerin %97.30'unun tarım danışmanı olarak çalışmayı düşündükleri tespit edilmiştir. Bunun yanında % 66.20'sinin ziraat fakültesi seçiminde tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin etkili olmadığı ancak tarım danışmanı olarak çalışmayı düşündükleri belirlenmiştir. Bu durum ziraat fakültesi öğrencilerinin eğitimlerine

başlamadan önce tarım danışmanı olarak çalışmayı düşünmedikleri ancak aldıkları eğitimle ve mevcut tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin öğrenilmesiyle birlikte tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin cazip hale geldiği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yapılan Khi-Kare testine göre tarım danışmanı olarak çalışma fikrinin ziraat fakültesi seçiminde etkili olma durumu ile tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Tablo 5'te tarım danışmanı olarak çalıştıklarında yayım hizmetleri karşılığı olarak ücret alma düşüncesinin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5. Tarım danışmanı olarak çalıştıklarında yayım hizmetleri karşılığı ücret alma düşünceleri
Table 5. Extension services for a fee to get ideas when publishing works as an agricultural consultant

Tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi	Yayım hizmetleri karşılığı olarak ücret alma düşüncesi				Toplam	
	Hayır		Evet			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	54	59.30	37	40.70	91	100
Evet	197	80.10	49	19.90	246	100
Toplam	251	74.50	86	25.50	337	100
$X^2=15.034$		SD=1	P-Value=0.000		CC=0.20	

Tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi ve yayım hizmetleri karşılığı ücret alma düşüncesi arasındaki ilişki incelendiğinde tarım danışmanı olarak çalışmayı düşünen bireylerin % 80.10'u yayım hizmetlerinin ücretsiz olması gerektiğini düşünmektedir. Buradan hareketle Türkiye'de devlet desteklemesi ile yapılmakta olan yayım hizmetleri ile üreticinin yayım hizmetleri için herhangi bir ücret ödemeyişi ve bu duruma alışmış olmaları da düşünüldüğünde yayım

hizmetlerinin bir süre daha ücretsiz olarak yürütülmesi yerinde bir karar olacaktır. Yapılan Khi-Kare testine göre de tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi ile yayım hizmetleri karşılığı olarak ücret alma düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tablo 6'da tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumuna göre tarım yayımcısıyla tarım danışmanı arasındaki farkı bilme durumlarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 6. Tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumlarına göre tarım yayımcısıyla tarım danışmanı arasındaki farkı bilme ilişkisi

Table 6. Relationships with agricultural consultants know the difference between publishers according to the situation know their duties and responsibilities of agriculture consultant

Tarım Danışmanının Görev ve Sorumluluklarını Bilme Durumu	Tarım Yayımcısıyla Tarım Danışmanı Arasındaki Farkı Bilme Durumu				Toplam	
	Hayır		Evet			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	113	64.90	61	35.10	174	100
Evet	81	49.70	82	50.30	163	100
Toplam	194	57.60	143	42.40	337	100
$X^2=8.012$		SD=1	P-Value=0.005		CC=0.15	

Tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumu ve tarım yayımcısıyla tarım danışmanı arasındaki farkı bilme durumları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilmeyenlerin %64.90'mın, bilenlerinse %49.70'inin tarım yayımcısıyla tarım danışmanı arasındaki farkı bilmedikleri belirlenmiştir. Bu anlamda ankete katılan bireylerin tarımsal yayım ve danışmanlık sistemi içerisinde yer alan tarım

yayımcısı ve tarım danışmanı kavramları arasında net bir ayırım yapamadıkları söylenebilir. Ayrıca yapılan Khi-Kare testine göre de tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumu ve tarım yayımcısıyla tarım danışmanı arasındaki farkı bilme durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Tablo 7'de bölüme göre tarım danışmanlığı uygulama esaslarını bilme durumunun dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 7. Bölüme göre tarım danışmanlığı uygulama esaslarını bilme durumları

Table 7. The know situations to agricultural advisory practices essential according to department

Bölüm	Tarım danışmanlığı uygulama esaslarını bilme durumu				Toplam	
	Hayır		Evet			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Biyosistem	16	61.50	10	38.50	26	100
Bitki koruma	40	78.40	11	21.60	51	100
Toprak	19	52.80	17	47.20	36	100
Bahçe Bitkileri	25	67.60	12	32.40	37	100
Zootečni	24	52.20	22	47.80	46	100
Tarla Bitkileri	43	52.20	21	32.80	64	100
Tarım ekonomisi	41	56.90	31	43.10	72	100
Su Ürünleri	0	0.00	5	100.00	5	100
$X^2=19.123$		SD=7		P-Value=0.008		CC=0.023

Ziraat fakültesi öğrencilerinin bölümleri ve tarım danışmanlığı uygulama esaslarını bilme durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ankete su ürünleri bölümünden katılan 5 öğrencinin %100'ü, zootečni bölümünden katılan 46 öğrencinin %47.80'i, toprak bilimi ve bitki besleme bölümünden katılan 36 öğrencinin %47.20'si, tarım ekonomisi bölümünden katılan 72 öğrencinin %43.10'u, biyosistem mühendisliği bölümünden katılan 26 öğrencinin %38.50'si, tarla bitkileri bölümünden katılan 64 öğrencinin

%32.80'i, bitki koruma bölümünden katılan 51 öğrencinin %21.60'mın tarım danışmanlığı uygulama esasları hakkında bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Yapılan Khi-Kare testi sonucunda ziraat fakültesi öğrencilerinin bölümleri ve tarım danışmanlığı uygulama esaslarını bilme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Tablo 8'de tarımsal danışmanlık uygulama esaslarını bilme durumuna göre tarımsal danışmanlık ofisi açma düşüncesinin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 8. Tarımsal danışmanlık uygulama esaslarını bilme durumuna göre tarımsal danışmanlık ofisi açma düşünceleri

Table 8. The agricultural advisory office opening thoughts according to know the situation on the basis of agricultural consulting practice

Tarımsal danışmanlık uygulama esaslarını bilme durumu	Tarımsal danışmanlık ofisi açma düşüncesi				Toplam	
	Hayır		Evet		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Hayır	133	63.90	75	36.10	208	100
Evet	61	47.30	68	52.70	129	100
Toplam	194	57.60	143	42.40	337	100
$X^2=9.042$		SD=1	P-Value=0.003		CC=0.16	

Tarımsal danışmanlık uygulama esaslarını bilme durumu ve tarımsal danışmanlık ofisi açma düşüncesi arasındaki bağıntı incelendiğinde uygulama esaslarını bilenlerin %52.70'i kendi ofislerini açmak istemektedir. Uygulama esaslarını bilmeyenlerinse %36.10'u kendi ofislerini açmak istemektedir. Buradan hareketle bireylerin uygulama esaslarını bilme durumlarının kendi ofislerini açma düşüncesine olumlu etki

yaptığı söylenebilir. Yapılan Khi-Kare testine göre tarımsal danışmanlık uygulama esaslarını bilme durumu ve tarımsal danışmanlık ofisi açma düşüncesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo 9'da STK ların yapmış oldukları yayım çalışmalarının yeterli olma düşüncesine göre tarımsal yayımın özel ya da kamu tarafından yürütülmesi gerekliliğine ilişkin düşüncelerin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 9. STK'ların yapmış oldukları yayım çalışmalarının yeterli olma düşüncesine göre tarımsal yayımın özel ya da kamu tarafından yürütülmesi gerekliliğine ilişkin düşünceleri

Table 9. Ideas about the need to be carried out by special or public agricultural extension according to the idea of extension is not enough work had been done by NGOs

STK larının yapmış oldukları yayım çalışmalarının yeterli olma düşüncesi	Tarımsal yayımın özel ya da kamu tarafından yürütülmesi gerekliliğine ilişkin düşünceler				Toplam	
	Kamu		Özel		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Hayır	83	28.10	212	71.90	295	100
Evet	21	50.00	21	50.00	42	100
Toplam	104	30.9	233	69.10	337	100
$X^2=8.237$		SD=1	P-Value=0.004		CC=0.15	

Ankete katılan bireylerin %50'si sivil toplum kuruluşlarının yayım çalışmalarında yeterli olduğunu ve tarımsal yayımın özel sektör tarafından yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının yayım çalışmalarında yetersiz olduğunu düşünen ve tarımsal yayım

faaliyetlerinin yine özel sektör tarafından yürütülmesi gerekliliğini savunanların oranıysa %71.90'dır. Bu noktada katılımcıların kamu yayımından ziyade özel sektör tarafından yürütülen yayım faaliyetlerini tercih edecekleri söylenebilir. Yapılan Khi-Kare testiyle sivil

toplum kuruluşlarının yapmış oldukları yayım çalışmalarının yeterli olma düşüncesi ile tarımsal yayımın özel ya da kamu tarafından yürütülmesi gerekliliğine ilişkin düşünceler arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit

edilmiştir. Tablo 10’da ziraat fakültesi seçiminde tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin etkili olma durumuna göre tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşüncesinin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 10. Ziraat fakültesi seçiminde tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi ile tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşünceleri

Table 10. The idea of working as an agricultural consultant in Agriculture faculty selection with an idea academic career in the department of agricultural extension and policy

Ziraat fakültesi seçiminde tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin etkili olma durumu	Tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşüncesi				Toplam	
	Hayır		Evet		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Hayır	122	46.40	141	53.60	263	100
Evet	10	13.50	64	86.50	74	100
Toplam	132	39.20	205	60.80	337	100
$X^2=26.194$		SD=1		P-Value=0.000		CC=0.26

Ziraat fakültesi seçiminde tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin etkili olma durumu ile tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşüncesi arasındaki ilişki incelendiğinde ziraat fakültesini seçmelerinde tarım danışmanı olarak çalışma fikrinin etkili olduğu bireylerin %86.50’sinin tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşüncesinin de bulunduğu belirlenmiştir. Ziraat fakültesi seçinde danışmanlık yapma fikri etkili olmayan bireylerinse %53.60’ının bu alanda akademik kariyer düşündüğü görülmüştür. Bu bağlamda tarım danışmanı olarak çalışma fikrinin tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşüncesiyle paralellik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca yapılan Khi-Kare testine göre Ziraat Fakültesi seçiminde tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin etkili olma durumu ile tarımsal yayım ve politika anabilim dalında akademik kariyer yapma düşüncesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Tablo

11’de Tarımsal danışmanlığın uygulama esaslarını bilme durumuna göre Tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumunun dağılımı gösterilmiştir.

Ankete katılan bireylerden tarımsal danışmanlığın uygulama esaslarını bilmeyenlerin %65.40’ının tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını da bilmediği görülmüştür. Uygulama esaslarını bilenlerinse %70.50’si görev ve sorumlulukları da bilmektedir. Bu bağlamda tarımsal danışmanlık kavramıyla ilgilenen bireylerin tarımsal yayımı bir bütün olarak gördükleri ve sisteme ilişkin bilgilere hakim oldukları savunulabilir. Yapılan Khi-Kare testi ile tarımsal danışmanlığın uygulama esaslarını bilme durumu ile tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Tablo 12’de tarımsal danışmanlık sınavı hakkında bilgi durumuna göre tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesinin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 11. Tarımsal danışmanlığın uygulama esaslarını ve tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumları

Table 11. The situations know their responsibilities and duties of agricultural consultancy practice principles and agricultural consultants

Tarımsal danışmanlığın uygulama esaslarını bilme durumu	Tarım danışmanının görev ve sorumluluklarını bilme durumu				Toplam	
	Hayır		Evet		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Hayır	136	65.40	72	34.60	208	100
Evet	38	29.50	91	70.50	129	100
Toplam	174	51.60	163	48.40	337	100
$X^2=41.152$ SD=1 P-Value=0.000 CC=0.32						

Tablo 12. Tarımsal danışmanlık sınavı hakkında bilgi durumuna göre tarım danışmanı olarak çalışma düşünceleri

Table 12. The case working ideas as agricultural adviser according to agricultural advisory information about the test

Tarımsal danışmanlık sınavı hakkında bilgi durumu	Tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi				Toplam	
	Hayır		Evet		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Hayır	49	35.80	88	64.20	137	100
Evet	42	21.00	158	79.00	200	100
Toplam	91	27.00	246	73.00	337	100
$X^2=8.994$ SD=1 P-Value=0.003 CC=0.16						

Tarımsal danışmanlık sınavı hakkında bilgi durumu ile tarım danışmanı olarak çalışma düşüncesi arasındaki ilişki incelendiğinde tarımsal danışmanlık sınavı hakkında bilgisi olan bireylerin %79.00'unun tarım danışmanı olarak çalışmayı düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda tarım danışmanı olarak çalışmayı düşünen bireylerin sertifika alma amaçlı olan sınav hakkında da bilgiye sahip oldukları söylenebilir.

4. Sonuç

Bu çalışma ilerideki süreçte her biri yayım elemanı olması muhtemel olan öğrencilerin

tarımsal yayım ve danışmanlık sistemine dair bilgi düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Geleceğin yayımcıları olarak düşünülen kitlenin yayım sisteminin geleceği hakkında bir görüş birliğinin olmadığı ve ağırlıklı olarak tarımsal yayım sisteminin geleceği hakkında endişe ettiklerini söylenebilir.

Bireylerin büyük çoğunluğu Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının yürütmüş olduğu yayım faaliyetlerinin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Bu durumda Bakanlıkça yürütülen faaliyetlerin etkinliğinin artırılması ve bu yönde yapılan çalışmalara ağırlık verilmesi önerilebilir. Yetersiz olduğu düşünülen kamu

yayımcılarının sayısı artırılmalı ve ziraat mühendislerinin tarım danışmanı kimliğiyle kamuda istihdamı sağlanarak yetersiz bulunan ücretlerde iyileştirme yapılmalıdır.

Tarımsal yayım derslerinin ziraat fakültesinin tüm bölümlerinde okutulmuyor olması sonucunda belli bir orandaki öğrencilerin tarımsal yayımdan sorumlu kuruluşu bilmediği tespit edilmiştir. Bu durumda yayım hizmetlerinin yeterince etkin olarak öğretilmediği söylenebilir. Bu bağlamda tarımsal yayım dersinin ziraat fakültesinin tüm bölümlerinde etkin bir şekilde okutulması önerilebilir.

Öğrencilerin eğitime başlamadan önce tarım danışmanı olarak çalışmayı düşünmedikleri ancak aldıkları eğitimle ve mevcut tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin öğrenilmesiyle birlikte tarım danışmanı olarak çalışma fikrinin cazip hale geldiği söylenebilir. Ankete katılan öğrencilerin tarımsal yayım ve danışmanlık içerisinde yer alan tarım yayımcısı ve tarım danışmanın kavramları arasında net bir ayırım yapamadıkları ifade edilebilir.

Yapılan bu çalışmada tarımsal danışmanlık uygulama esaslarını bilenlerin kendi ofislerini açmak istedikleri, uygulama esaslarını bilmeyenlerin ise kendi ofislerini açmak istemedikleri tespit edilmiştir. Buradan hareketle öğrencilerin uygulama esaslarını bilme durumlarının kendi ofislerini açma düşüncesine olumlu etki ettiği çıkartılabilir.

Türkiye de sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu yayım çalışmalarının yeterli olup olmadığı konusunda öğrencilerin düşüncelerine bakıldığında büyük çoğunluk sivil toplum kuruluşlarının yayım çalışmalarında yetersiz olduğunu düşünmekte ve tarımsal yayım faaliyetlerinin özel sektör tarafından yürütülmesini savunmaktadırlar. Bu noktada kamu destekli özel danışmanlık yayım faaliyetlerine dönük çalışmaların etkinliği artırılabilir.

Tarımsal danışmanlık hakkında bilgisi olan bireylerin tarım danışmanı olarak çalışmayı düşündükleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda tarım danışmanı olarak çalışmayı düşünen bireylerin sertifika alma amaçlı olan sınav hakkında da

bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Bu bağlamda danışmanlık sınavının öğrenciler tarafından bilinmesi ve tarımsal danışmanlığın istihdam yaratacağının bilinmesi öğrencileri motive edecektir. Bu tür mesleki sınavlar öğretim üyeleri tarafından öğrencilere anlatılmalı, sınavlara yönelik derslere ve uygulamalara ağırlık verilmelidir.

Kaynaklar

- Ateş A ve Sayın C (2008). Antalya ilinde örtüaltı yetiştiriciliğinde özel tarımsal danışmanlık hizmetleri üzerine bir araştırma. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(2): 251-26.
- Artık A (2012). Paydaş Görüşlerden Hareketle Adana İlinde Serbest Tarım Danışmanlık Sisteminin Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Cinemre HA ve K Demiryürek (2005). Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, No: 17 (5. Baskı), 152+iv s., Samsun.
- Demiryürek K (2015). Yayım Sözlüğü. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Yayınları, Ankara. <http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/56e80cd988544544a31a61c8c0403ee9.pdf>
- Derman A (2010). Mardin İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi Kapsamında Görev Yapan Elemanların Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Sistemine Bakışları. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Adana.
- GOÜ, (2013). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Stratejik Planı 2014-2018, Tokat. http://strateji.gop.edu.tr/dosya/05_12_YYYY_10_08_36.pdf
- Keskin AH (2011). Klonal Elma Yetiştiriciliğinde Tarımsal Yayımın Rolü: Konya İli Çumru İlçesi Örneği, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Özçatalbaş O (2009). Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımsal Yayım Sistem ve Yaklaşımlarına Bakış. AB ve Türkiye Arasındaki Sivil Toplum Diyalogunu Çok Yönlü Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, Bildiri Kitabı, 5-8 Kasım 2009, Antalya.
- Özçatalbaş O, Budak DB, Boz İ ve Karaturhan B (2010). Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, s.11-15, Ankara.
- Saltan A ve Emeksiz F (2009). Adana İli Aladağ İlçesi Kökez Köyünün sosyo-ekonomik yapısı ve kalkınma açısından tarımsal yayım çalışmalarının değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 20(1):127-136.